

BYGG NADS VÅRD

REVETERING

Putsning av trähus, sk revetering, är en del av den svenska byggnadskulturen. Flera kulturhistoriskt värdefulla byggnader – på landsbygden lika väl som i våra städer – är reveterade och därmed är det en viktig byggnadsvårdsfråga att slå vakt om denna teknik och lösa de problem som hänger samman med dess fortsatta användning.

I Sverige har revetering förekommit sedan slutet av 1700-talet. Vid slutet av 1800-talet slog det igenom på allvar att på detta sätt efterlikna de gedigna stenhusen, både när det gällde nybyggnader och äldre hus och såväl utvändigt som invändigt. En annan anled-

ning till att putsa trähus var kravet på ökad brandsäkerhet. Under 1900-talets första hälft kom revetering till riklig användning i stora delar av landet.

De tekniska problemen hänger i regel samman med brist på underhåll, tex vattenläckage vid hängrännor och stuprör, men är framför allt en följd av felaktiga materialval. Det kan gälla tex cementlagningar av kalkputs eller målning med "täta" färgtyper. Plastfärg på en med kalkbruk reveterad fasad får snabbt förödande konsekvenser med sönderfrysningar, sprickor och avflagningar av färgskiktet som följd.

Gör en skadeanalys!

Det är viktigt att göra en noggrann skadeanalys på ett tidigt stadium av en planerad fasadrenovering. Analysen ska ligga till grund för ett åtgärdsprogram och diskussion om tänkbara handlingsalternativ. Det är också viktigt att hävda de antikvariska och tekniska värden som ligger i den reveterade fasaden. Allt för ofta blir lösningen att fastighetsägaren väljer att tilläggsisolera fasaden i stället för att revetera på nytt. När skadorna är små eller måttliga bör man välja revetering även i fortsättningen.

Tio sätt att få putsen att fästa

De vanligaste tio sätten att få puts att fästa på trä, är följande: råhuggning, pliggning, ribbning, rörning, reveteringstegel, reveteringsmatta, järntrådsduk, spräckpanel, kycklingnät och sträckmetallnät. I praktiken kombineras flera av dessa tillvägagångssätt beroende bl a av lokal byggnadstradition. På en gammal plankvägg, där man inte räknar med några nämnvärda stomrörelser, kan man montera en reveteringsmatta direkt på denna vägg försedd med en sk förhydningspapp. Dock rekommenderas att man först monterar en diagonal glespanel, sk spräckpanel, och reveteringsmatta med galvaniserat kycklingnät och vassrör, såsom den sk *Ideal-mattan*.

Det är naturligtvis viktigt att så långt som möjligt använda traditionella material. Annars tvingas man till ofta tvivelaktiga kompromisser. Det har under lång tid inte tillverkats reveteringsmattor, men nu finns den "gamla" Ideal-mattan åter under namnet Nya Ideal-mattan genom ett lovvärt initiativ av ett Ljusdalsföretag. Med det hydrauliska kalkbrukets återinträde på marknaden, finns nu en lämplig brukstyp för reveteringsarbeten. Den hydrauliska kalken bör då blandas med luftkalk. Ett sådant bruk lämpar sig både för nyrevetering och lagningsarbeten. Därtill erfordras kalkfärg för avfärgning.

Ett stort problem är att den praktiska kunskapen om hur man utför reveteringsarbeten håller på att dö ut inom murarkåren. Fram till 1940-talet var reveteringsarbeten en naturlig del av varje murares vardag, men under efterkrigstiden har sådana arbeten varit

mycket sällsynta. Det gäller nu att se till att äldre murare som lärt sig revetera får möjlighet att ånyo utföra sådana arbeten och fungera som instruktörer för yngre murare.

En byggnad bör underhållas med sådana metoder att de inte försvårar ett framtida underhåll. Ansvaret för en god byggnadsvård vilar på den enskilda fastighetsägaren.

Alla byggnader bör byggas om varsamt så att kulturhistoriska och arkitektoniska kvalitéer bevaras. Det är genom intresse och engagemang hos den enskilda fastighetsägaren och projektören som det kulturhistoriska arvet kan förvaltas och byggnadstraditionen kan leva vidare.

Kommunens byggnadsnämnd kan ge besked om bygglov krävs eller om speciella restriktioner för ombyggnad gäller. Kommunens bygglovarkitekt kan ge praktiska råd i ombyggnadsfrågor.

Vid förändring av byggnader som är skyddade enligt kulturminneslagen, så kallade byggnadsminnen, krävs tillstånd av länsstyrelsen.

Länsmuseet och andra museer hjälper till med byggnadsantikvarisk rådgivning till såväl fastighetsägare, projektörer som hembygdsföreningar.

Litteratur:

Sven-Erik Bjerking: *Skador på hus - Vad gör man?* Ytterväggar och fönster. Byggeforskningsrådet. Stockholm 1987.

Hantverkets bok. Mureri. Stockholm 1936.

Så byggdes husen 1880-1980. Statens råd för byggnadsforskning. Stockholms stadsbyggnadskontor, Stockholm 1983.

Informationsbladet

är framställt inom ramen för ett samarbetsprojekt mellan museerna i västra Sverige och Nääs hantverkscentrum. Bladet är redigerat av arkitekt/antikvarie Margareta Hallin vid Älvsborgs länsmuseum.

Text och foto:

Antikvarie Sölve Johansson vid Älvsborgs länsmuseum.

Lay-out:

Arkitekt Olof Antell, Stockholm och arkitekt/antikvarie Margareta Hallin vid Älvsborgs länsmuseum.

Distribution och abonnemang:

Nääs hantverkscentrum
Nääs slott, Södra flygeln
448 00 FLODA, tel. 0302-304 44

Utgivare:

Älvsborgs länsmuseum
April 1990